

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ADALET, ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK FASLI: TÜRKİYE ÜZERİNE ETKİLERİ

Hayati ÇELİK¹

Öz

Avrupa Birliği ekonomik temeller üzerinde 1951 yılında kurulmuş olsa da zamanla giderek diğer alanlarda sağlanan işbirliği ile siyasi bütünleşme sürecine geçilmiştir. 1993 yılında Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile oluşan üç sütunlu yapı AB'de önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Ancak Maastricht Antlaşması'nın meydana getirdiği üç sütunlu yapı, 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile kaldırılmış ve Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı'ndaki ulusal çıkarlar topluluk çıkarlarına dönüşmüştür. Böylece artan hukuki kesinlik, yeknesak mevzuat, karar alma sürecinde Avrupa Parlamentosunun daha fazla katılımı, Avrupalılaştırma sürecine ve ortak Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı oluşturma çabalarının neden olduğu çelişkilere daha kapsamlı, meşru, etkin, şeffaf ve demokratik cevaplar geliştirmeyi kolaylaştırmıştır. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı'ndaki işbirliğinin temeli 1976 yılında ortaya çıkarılan TREVİ Grubu ile atılmış ve zamanla bu alanda sağlanan işbirliği kriterleri Avrupa Birliği müktesebatına dâhil edilmiştir. Nitekim Türkiye'nin Müzakere Çerçeve Belgesi kapsamında gerçekleştirmesi gereken 35 fasıldan 24. Fası: Adalet, Özgürlük ve Güvenlik kriterlerini içermektedir. Bu çalışmanın amacı AB İlerleme Raporları çerçevesinde Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı'ndaki gelişmeleri ve bu gelişmelerin Türkiye'nin toplumsal ve kurumsal yapısında meydana getirdiği değişimleri ele almaktır. AB üyelik sürecinin Türkiye'nin gerek sosyal ve siyasi yapısında, gerekse demokratikleşme sürecinde önemli katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı, Güvenlik, Avrupa Polis Ofisi (Europol).

The Chapter on Justice, Freedom and Security of the European Union: Effects On Turkey

Abstract

Although the European Union was established in 1951 on economic foundations, the process of political integration was gradually started with the cooperation provided in other fields. The three-pillar structure formed with the entry into force of the Maastricht Treaty in 1993 brought about significant changes in the EU. However, the three-pillar structure created by the Maastricht Treaty was abolished by the Lisbon Treaty which came into force in 2009 and the national interests in the area of freedom, justice and security turned into community interests. Thus, increased legal certainty, uniform legislation, greater participation of the European Parliament in decision-making, facilitated the development of more comprehensive, legitimate, effective, transparent and democratic responses to the Europeanization process and the contradictions caused by efforts to create a common Freedom, Justice and Security Area. The foundation of the cooperation in the field of Justice, Freedom and Security was laid with the TREVİ Group, which was unveiled in 1976, and the criteria for cooperation in this field were gradually incorporated into the acquis communautaire. Indeed, Chapter 24 of the 35 chapters must perform within the scope of Turkey's Negotiation Framework Document: Justice, Freedom and Security includes criteria. For the purposes of this study, the EU Progress Reports Justice, Freedom and Security Area and developments in these developments in Turkey's social and institutional structures to address the changes caused. In need of social and political structure of Turkey's EU accession process, it has reached the conclusion that both contributed significantly to the process of democratization.

Keywords: Justice, Freedom and Security Area, Security, European Police Office (Europol).

1 Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-posta: celik_hayati@hotmail.com

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduğu günden itibaren çağdaş devletlerarasındaki yerini alma konusunda büyük gayretler sarf etmiştir. Gerek bölgesinde ki gerekse dünyada ki gelişmeleri yakından izleyerek uluslararası toplumda hak ettiği yeri almaya çalışmıştır.

Avrupa Birliği (AB)'ne de bu pencereden bakarak modern devlet olma yolunda Avrupa ülkelerini kendisine model almıştır. Bu kapsamda kuruluşundan kısa bir süre geçmesine rağmen AB'ye ortaklık başvurusunda bulunmuştur. Üye devletler tarafından Türkiye'nin gelişim düzeyinin üyelik için yeterli olmadığı bildirilmişse de Türkiye-AB ilişkileri askeri darbe dönemleri hariç hızla ilerleyerek devam etmiştir.

Çeşitli nedenlerle inişli çıkışlı bir grafik izleyen ilişkiler nihayetinde 2005 yılında Türkiye ile müzakerelerin başlaması kararı ile neticelendirilmiştir. Ortaklık başvurusu yapıldığı tarihten müzakerelerin başlama kararı alınan tarihe kadar Türkiye, AB kriterlerine uyum sağlamak için siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal birçok reformu hayata geçirmiş ve geçirmeye de devam etmektedir.

Özellikle AB İlerleme Raporları Türkiye için bir kılavuz niteliği taşımaktadır. İlerleme raporları, AB'ye aday ve potansiyel aday ülkelerin yıllık bazda üyelik yolunda attıkları ve atmadıkları adımları, Kopenhag kriterlerine uyum açısından gerçekleştirdiklerini ve gerçekleştirmediklerini anlatan, gerçekleştirmediklerini nasıl gerçekleştirmeleri gerektiği konusunda son derece ayrıntılı bilgiler veren belgelerdir (Erdoğan, 2014, 3).

Türkiye, İlerleme Raporları çerçevesinde gerek dış sınırların korunmasında gerekse iç güvenliğin sağlanmasında önemli projeleri hayata geçirmeyi başarmıştır. Bu kapsamda AB'nin önemli anlaşmalarından ve müktesebatın bir parçası olarak kabul edilen Schengen Anlaşması ve EUROPOL nezdinde suç ve suçlu ile mücadelenin yanı sıra uluslararası bir sorun olan göç, iltica, terörizm ve uyuşturucu ile mücadelede de işbirliği çalışmaları artarak devam etmiştir.

Schengen Anlaşması, iç havaalanları dahil olmak üzere, dahili sınır denetimlerinin kaldırılması, kısa süreli vize politikaları ve uzun dönem ziyaretler için transit vize, dış sınırlarda giriş ve denetimler, üçüncü ülkü vatandaşlarının dolaşım ve ikameti, iltica, polis işbirliği, cezai konularda adli işbirliği, uyuşturucu ile mücadele faaliyetleri, suçluların iadesi konusunda daha sıkı işbirliği, Schengen Bilgi Sisteminin (SBS) kurulması, ateşli silahlar ve mühimmat mevzuatının uyumlaştırılması, malların serbest dolaşımı ve kişisel bilgilerin korunması gibi düzenlemeleri kapsamaktadır.

Schengen Anlaşması'nın kişilerin ve malların dolaşımına büyük kolaylıklar sağlaması suçlularında daha özgür hareket etmesini de beraberinde getirmiştir. Bunu önleyerek, suç ve suçlu ile ortak mücadele etmek için Avrupa Polis Ofisi

(EUROPOL) kurulmuştur. Bu nedenle Schengen Anlaşması'nın, AB güvenliğinin en önemli ayağını oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmamızı oluştururken literatür taraması yöntemiyle özellikle AB ilerleme raporlarının içerik analizi yapılarak gerekli bilgilere ulaşıldıktan sonra elde edilen bilgiler nitel olarak tasnif edilerek konu ana hatları ile kısa ve net şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede çalışmamızın birinci bölümünde, çalışmanın temelini oluşturmak amacıyla AB'nin kuruluş süreci ile felsefesi kısaca ele alınmış ve böylece AB hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır. İkinci bölümde, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine değinilerek Türkiye-AB üyelik sürecinde geline nokta anlatılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, 24. Fasl ol an Adalet, Özgürlük ve Güvenlik faslından özellikle AB ortak güvenlik oluşumları ve bu oluşumların temel özelliklerine değinilmiştir. Dördüncü bölümde, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde özellikle ilerleme raporları çerçevesinde Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanında yapılan reformların güvenlikten sorumlu bulunan kurumlar, kuruluşlar ve çalışmalar üzerinde yaptığı değışiklikler ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise, yapılan kaynak araştırması çerçevesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Avrupa Birliği'nin Tarihsel Süreci

AB yakın geçmişte kurulmuş olsa da, bütünlük bir Avrupa düşüncesini 14.yüzyıla kadar dayandırmak mümkündür. Nitekim böyle bir birlik oluşturma fikri tarihçileri, filozofları, hukukçuları ve siyaset adamlarını cezbetmiştir (Erdoğan, 2014, 2). Avrupa devletleri arasında ki birleşme, fikir olarak geçmişe dayansa da hukuki olarak ancak II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkabilmiştir. I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nın tüm dünyada yarattığı yıkım Avrupa'yı da derinden etkilemiştir. Bu savaşlarla birlikte kıta sosyal, ekonomik, askeri, siyasal ve hatta psikolojik açılardan derin sarsıntılar, kırılmalar ve ciddi krizler yaşamıştır (Mor, 2010, 504).

Özel de Fransa'nın Almanya kaygısı, genelde ise diğer devletlerin barışı korumaya arzusu birlik oluşturma fikrini pekiştirmiştir. Çünkü Fransa kendisinden daha güçlü bir Almanya, Avrupa devletleri ise aynı yıkımı tekrar yaşamak istememekteydi. Dünya savaşlarının yarattığı gergin psikolojik ortamda, siyasi ve askeri işbirliği zemininde Birleşik Avrupa'yı inşa etmenin isabetli bir yöntem olmadığı; bunun yerine ekonomi gibi nispeten daha sorunsuz olan alanlarda işbirliği yaparak, buralarda edinilecek olumlu tecrübelerin zamanla siyasi ve askeri alanlara da taşınmasının daha elverişli bir bütünlük yöntemi olacağı değerdirmesi yapılmıştır (Mor, 2010, 505). Böylece Avrupalı devlet adamlarının kalıcı bir barış oluşturma çabaları kapsamında ekonomik işbirliği arayışları başlamıştır.

Schuman Bildirisi ve AKÇT'nin Kurulması

Avrupa'nın içinde bulunduğu durum ve Almanya'dan gelebilecek tehdidi bertaraf etmeye yönelik Fransız çabaları nihayet somut bir sonuç vermiştir (Mor, 2010:506). Robert Schuman (Fransa Dışişleri Bakanı), Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet'in tasarısına dayanarak, 9 Mayıs 1950 tarihinde, Avrupa Devletlerini, kömür ve çelik üretiminde alınan kararları bağımsız ve uluslararası bir kuruma devretmeye davet etti (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017). Böylece literatüre "Schuman Planı" olarak geçecek olan plan ilan edilmiştir. Schuman Deklarasyonu'nun bir sonucu olarak, 1951 yılında, Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye devletin Paris Antlaşmasını imzalamasıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Schuman plana göre, iki önemli temel savaş girdisi durumundaki kömür ve çelik, ülkelerin temsilcilerinden oluşan, fakat milletler üstü niteliğe sahip ortak bir kurulun yetkisine bırakılacaktı (Mor, 2010, 506). AKÇT ile devletler, tarihte ilk defa, kendi iradeleri ile ulusal egemenliklerinin bir kısmını uluslararası bir kuruma devretmişlerdir (<http://www.ikv.org.tr>, Erişim Tarihi:16.11.2017). Böylece esasında Fransa bir taraftan Almanya'dan gelebilecek bir tehdidin önünü kesmiş, bir anlamda Almanya'yı sınımsız kontrol altına almış, diğer taraftan da Avrupa'yı içerisine düşüştüğü zor durumdan kurtarabilecek; ileride siyasi alanlara da teşmil edilebilecek uzun vadeli bir bütünleşme sürecinin ilk temel taşı koyulmuştur (Mor, 2010, 506).

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)'nun Kurulması

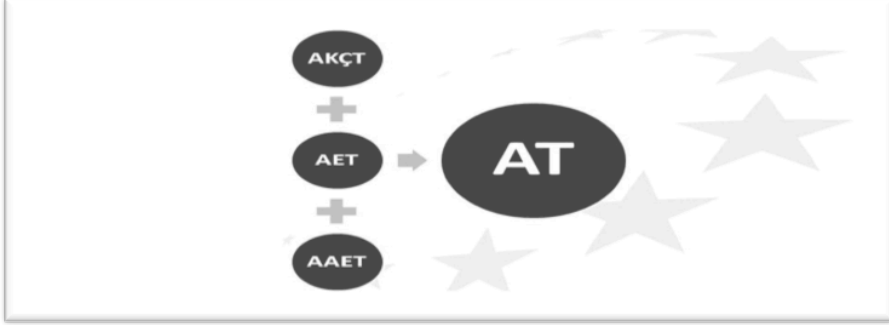
Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulduğu ilk günden beri göstermiş olduğu başarılar AB'nin oluşmasını sağlayan bir dizi antlaşmanın imzalanma sürecini başlatmıştır. Bu kapsamda 6 üye devlet kömür ve çeliğin yanı sıra diğer sektörlerde de ekonomik birliği kurmak amacıyla, 1957'de Roma Antlaşmasını imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) kurdu.

AET'nin amacı, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması ve en nihayetinde siyasi bütünlüğe gidilmesiydi (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Yine 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) da kuruldu. Topluluğun amacı, nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla ve güvenli biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla üye devletlerin araştırma programlarını koordine etmek olarak belirlendi (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Füzyon Antlaşması, Avrupa Toplulukları ve Maastricht Anlaşması

8 Nisan 1965 yılında imzalanan Füzyon Antlaşması (Birleşme Anlaşması) ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) tek bir çatı altında toplanmış ve bu topluluğa "Avrupa Topluluğu" adı verilmiştir (<http://akademikperspektif.com/avrupa-birliginin-tarihsel-gelisimi/>, Erişim Tarihi: 17.11.2017).

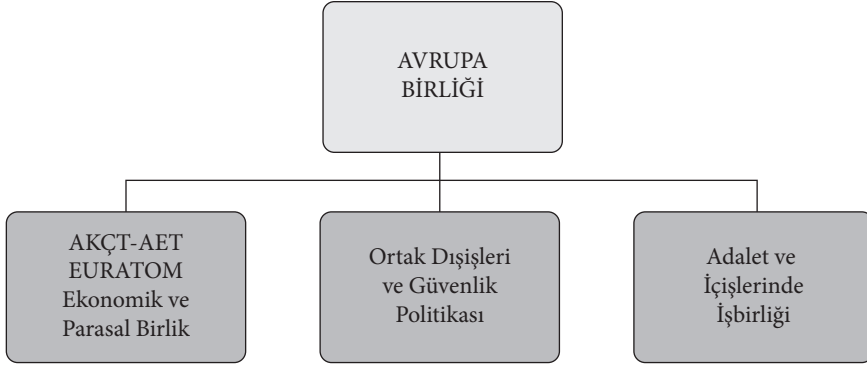

Şekil 1. *Avrupa Topluluğu'nun Oluşumu*

Kaynak: <https://www.ab.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 17.11.2017).

Avrupa Topluluğu'nun kurulması ile birlik içi entegrasyon artarak devam etmiştir. Belki Avrupa devlet adamları bile birliğin bu denli başarılı olacağını hesap etmemişlerdi. Nitekim asırlardır kurulan hayallerin gerçek olması yönündeki en büyük adım 1992 yılında atılmıştır. AB Anlaşması olarak da bilinen Maastricht Anlaşması 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanmış ve 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece Avrupa Topluluğu, AB olarak anılmaya başlanmıştır (Taoğlu, 2014, 42).

Maastricht Antlaşması ile üç sütunlu AB yapısı oluşturulmuştur. Bu yapının ilk sütununu Avrupa Toplulukları (AKÇT, AET ve EURATOM), ikinci sütununu "Ortak Dışışleri Güvenlik Politikası", üçüncü sütununu ise "Adalet ve İçişleri" oluşturuyordu (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Şekil 2. Maastricht Anlaşması Sonrası Avrupa Birliği

Kaynak: Avrupa Birliği Tarihi II, <https://slideplayer.biz.tr/slide/>, (Erişim Tarihi: 16.11.2017).

Maastricht Antlaşması ekonomik faaliyetlerin uyumlu ve dengeli gelişimini, enflasyonsuz, sürdürülebilir ve çevre korumasına önem veren bir büyümenin sağlanmasını, üye ülke ekonomilerinin uyum içinde birbirlerine yaklaşmasını ve Avrupa vatandaşları için daha güçlü bir Birlik yaratılmasını hedeflemiştir (<http://www.ikv.org.tr>, Erişim Tarihi: 16.11.2017).

Yine Maastricht Anlaşması ile üç ana taşıyıcı sütun üzerine inşa edilen “**Avrupa Birleşik Devletleri**” çatısı altında, 1951’de AKÇT ile ilk temel taşı konulan Avrupa bütünleşme sürecinin tamamlanması tasarlanmakta olup bu konudaki hedef kesinlik kazanıyordu (Mor, 2010, 520).

Maastricht Anlaşması, sadece üç sütunlu bir yapı oluşturmakla kalmamış, yönetsel olarak da AB’nin şekillenmesinde önemli katkılar sağlamıştır. Nitekim önceden üye devletler düzeyinde Topluluk tarafından korunan ve kullanılan demokratik yapı, bu kez uluslararası düzeyde korunur ve kollanır hale geldi. Üstelik Avrupa Parlamentosu’nun da Avrupa Konseyi karşısındaki yetkileri, öncesine göre daha da artırılarak; uluslararası düzeydeki demokratik açık biraz daha kapatılmış oldu (Tatoğlu, 2014, 42).

Özet olarak Maastricht Antlaşması ile Topluluğun derinliği hissedilir biçimde artmış ve eylem alanı genişlemiştir (Tatoğlu, 2014, 42).

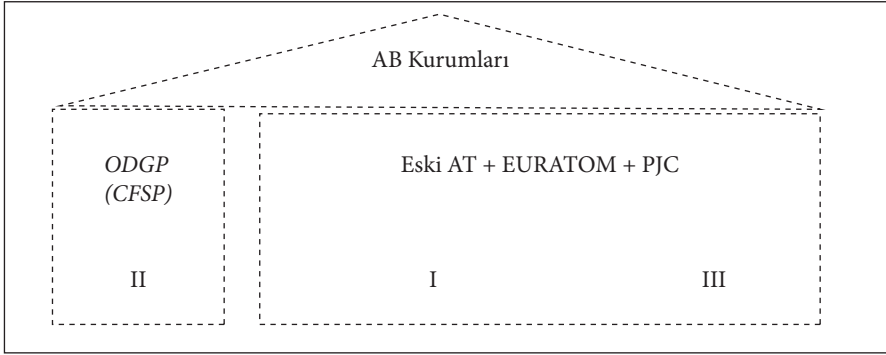
Lizbon Antlaşması

AB’nin derinleşme sürecindeki son önemli aşama, 2007 yılında imzalanan ve 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması olmuştur (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017). Niteliği itibariyle bir tadil antlaşması olan Lizbon Antlaşması, iki temel maddeden oluşmaktadır; bunlardan ilki, kurumsal yapı ve amaçlara ilişkin çoğu hükmü bünyesinde barındırmakta olan AB Antlaşmasını (ABA) tadil eden bölümdür; ikincisi ise bundan sonra adı AB’nin İşleyişine Dair

Antlaşma (ABİDA) olarak değiştirilen Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmayı değiştiren kısımdır (Çalışkan, 2011:2).

Lizbon Antlaşması, AB yapısında birçok değişiklik meydana getirmiştir. "Avrupa Topluluğu" ve "Topluluk" ifadeleri "Birlik" ile değiştirilerek AB'ye tüzel kişilik kazandırılmaktadır (<http://www.ikv.org.tr>, Erişim Tarihi: 16.11.2017). Nitekim AB Antlaşması (ABA) Madde.47: "Birlik tüzel kişiliğe sahiptir." ifadesi ile bu durum açıkça ortaya konmuştur. Tek bir tüzel kişiliğe sahip olması, AB'nin artık bir ortak çatı olarak değil de bir bütün olarak değerlendirilmesini sağlayacağı ve Birliğin üye devletler veya üçüncü devletlerle ilişkilere girerek, uluslararası hukukta öngörülen hakların ve yükümlülüklerin bizzat muhatabı olmasının önünün açılacağı değerlendirilmesinin yapılmasına neden olmuştur (Çalışkan, 2011, 2).

Birliğin bir bütün olarak değerlendirilmesi Maastricht Antlaşması'nın oluşturmuş olduğu üç sütunlu yapıyı ortadan kaldırmıştır. Böylece Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı'ndaki ulusal çıkarlar topluluk çıkarlarına dönüşmüştür. Artık 1.sütunda alınan kararlar 2. ve 3.sütun içinde uygulanabilir hale gelmiştir. Ancak sütun yapısının ortadan kalkmasına rağmen, dış ilişkiler ve güvenlik politikası alanının hükümetler arası niteliği büyük ölçüde korunmuştur (Çalışkan, 2011, 2).

Şekil 3. *Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği*

Kaynak: Özgür Çalışkan, Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği'nin Yeni Kurumsal Yapısı (Sunum Metni), <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/56591/>, Ankara Üniversitesi, 2011.

Görüldüğü gibi AB birden bire ortaya çıkmış bir oluşum değildir. Dünya barışını korumak ve sürdürmek için ortaya konulan çabalar sonucu evrimleşerek 6 devletin başlattığı girişim şuan 28 devletin üyesi olduğu (Birleşik Krallık'ın AB'den çıkış süreci devam etmektedir. Birleşik Krallık üyelikten çıktıktan sonra üye sayısı 27 olacaktır.), birçok devletin aday statüsünde ve üyelik başvurusunda bulunduğu hem siyasi hem de ekonomik yönden büyük ve etkili bir güç haline gelmiştir. Geline son aşama, asırlardır hayali kurulan birleşik bir Avrupa devletini oluşturulmasına çok yaklaşıldığını işaret etmektedir. Ancak son dönemde

yaşanan gelişmeler ne Avrupa devletlerinin ne de Avrupa halklarının henüz buna hazır olmadığını göstermektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine Üyelik Süreci

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma yolunda uluslararası konjonktürdeki gelişmeleri yakından takip etmiş ve OECD, NATO gibi uluslararası örgütlenmelerin etkin bir üyesi olmuştur (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Bu doğrultuda, insanlık tarihinin en büyük barış projesi olarak nitelendirilen Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Türkiye de bu gelişmeye kayıtsız kalmamış ve 31 Temmuz 1959'da Topluluğa ortaklık başvurusu yapmıştır (Erdoğan, 2014, 2). Türkiye'nin Topluluğa başvurmasında, Türkiye kalkınma sürecinin hızlanacağı düşüncesi ve 15 Temmuz 1959'da Yunanistan'ın Topluluğa yaptığı başvuru sonucu, olası bir üyeliğin bu ülkeye sağlayacağı avantajlardan yoksun kalma kaygısı önemli etkenler olarak ortaya çıkmaktadır (Uysal, 2001, 141). Ancak bu başvuru üzerine Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiştir (Erdoğan, 2014, 2).

Üyelik Süreci ve Ankara Anlaşması

Türkiye'nin Topluluğa başvurusu sonrası Toplulukla görüşmeler başlamıştır. Topluluk ile görüşmelerin Ankara Anlaşması'nın imzası ile sonuçlanması tam 4 yıl sürmüştür. Bu dönemde gerçekleşen 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi bir süre için ilişkileri olumsuz etkilemiştir (Uysal, 2001, 142). Nihayet görüşmeler sonrasında 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara Anlaşması imzalanmış ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Ankara Anlaşması'nda, Türkiye ile AT arasında kurulan ortaklık ilişkisinin, söz konusu ortaklığın nihai amacı olan Türkiye'nin tam üyeliği yönünde gelişmesinin üç dönemden geçerek gerçekleşmesi öngörülmüştür. Bunlar, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönemdir (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2004, 5).

1 Aralık 1964 – 31 Aralık 1972 tarihleri arasında kapsayan Hazırlık Döneminde, Topluluk üstleneceği tek taraflı yükümlülüklerle Türk ekonomisini güçlendirmeyi ve Gümrük Birliği'ne geçişe hazır duruma getirmeyi taahhüt etmiştir (Uysal, 2001, 142). Taraflar arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmaya yönelik bu dönemde, Türkiye herhangi bir yükümlülük üstlenmemiştir (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile Ankara Anlaşması'nda öngörülen hazırlık dönemi sona ermiş ve Ge-

çış Dönemine ilişkin koşullar belirlenmiştir (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017). Geçiş döneminde, taraflar arasında sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliğinin tedricen gerçekleştirilmesi, işçilerin karşılıklı olarak serbest dolaşımının sağlanması, tarım ürünlerinde giderek genişleyecek bir tercihli ticaret rejiminin uygulanması, Katma Protokolün belirlediği alanlarda Türkiye ile AT arasında mevzuat ve politikaların yaklaştırılması ve hizmetlerin serbest dolaşımı süreçlerinin başlatılması öngörülmüştür (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2004, 5).

Türkiye ile AET arasındaki ortaklık ilişkisindeki Son Dönem gümrük birliğine dayanır. Ancak Geçiş Döneminde yaşanan 12 Eylül 1980 askeri darbesi nedeniyle Türkiye-AT ortaklık ilişkileri dondurulmuştur. Askeri darbe sonrası Türkiye, 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması'nda öngörülen dönemlerin tamamlanmasını beklemeden, üyelik başvurusunda bulunmuştur (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017). Ancak 1989 yılında Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Görüş Raporunda, esas itibarıyla Türkiye'nin üyeliğe uygun olduğu, fakat Türkiye'nin üyeliği konusunda verilecek kararın ertelenmesinin uygun olacağı (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı , 2004, 5) ve Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesi gerektiği ifade ederek (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017) tam üyelik başvurusu kabul edilmemiştir.

Buna rağmen Türkiye ve Topluluk arasındaki ilişkiler artarak devam etmiştir. Nihayet iki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, Türkiye-AB Ortaklık İlişkisinin Son Dönemine geçilmiştir (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Kopenhag Zirvesi

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi sonrası Doğu Avrupa ülkelerinin planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine ve komünist rejimden demokratik yönetime geçmeleri ile başlayan süreç AB içinde de çeşitli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. AB'nin, Doğu Avrupa ülkelerinin kendileri dışında '*üçüncü bir yola*' yönelmelerinin bölgede daha büyük istikrarsızlıklar yaratabileceğinden endişe etmesi, bu ülkelerle ekonomik ve siyasal işbirliğinin gelişmesine imkân sağlamıştır (<https://oldweb.ikv.org.tr>, Erişim Tarihi: 21.08.2019). Bu kapsamda 22 Haziran 1993 tarihinde Avrupa Konseyi, genişleme dalgasına Doğu Avrupa ülkelerini de dahil etmiş ve AB'ye aday bir ülkenin tam üyeliğe kabulü için gerçekleştirilmesi gereken siyasal, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç kriter benimsemiştir (Reçber, 2004, 60).

Kopenhag Zirvesi'nde, AB'ye üye olacak aday devletlerin, siyasal kriter olarak; demokrasi, hukukun üstünlüğu, insan hakları, azınlıkların korunması ve

saygı görmesini güven altına alan kurumların istikrara kavuşmuş olması, ekonomik kriter olarak; işleyen bir piyasa ekonomisinin yanı sıra, AB içindeki rekabet baskısıyla ve piyasa güçleriyle rekabet etme yeteneğine sahip serbest piyasa ekonomisine sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca aday devletin siyasi, ekonomik ve parasal birlik amaçlarının kabulü de dahil olmak üzere, üyeliğin getireceği yükümlülükleri yerine getirme kapasitesine sahip olması gerekmektedir (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 21.08.2019).

AB, Kopenhag Kriterleri ile birliğe üye olmak için getirdiği bu şartlar üyelik konusunda şeffaflığın sağlanması açısından oldukça önemlidir. Çünkü bu kriterleri sağlayan aday devletin tam üyeliğinin kabul edilmemesi AB açısından olumsuzluklar doğurabilir.

Bununla birlikte aday devletin bütün koşulları tam anlamıyla yerine getirmesi güç gözükmeyle beraber kendi iç yapısını topluluk müktesebatı ile uyumlu kılması tam üyeliğin gerçekleşmesi için yeterlidir (Reçber, 2004, 61). Nitekim Türkiye, bu kriterleri sağlamak ve AB müktesebatına uyum için gerek siyasi, gerek ekonomik önemli reformları hayata geçirmiştir. Ancak AB çeşitli sebepler ileri sürerek Türkiye'nin birliğe tam üyeliğini kabul etmemektedir.

Adaylık Süreci ve Helsinki Zirvesi

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Zirvesi Türkiye-AB ilişkilerinde önemli gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde Türkiye, diğer aday ülkelerle eşit şartlarda AB'ye aday ülke olarak kabul edilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı , 2004, 5).

Türkiye'nin, Helsinki Zirvesinde aday ülke ilan edilmesinin ardından, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanarak AB Konseyince onaylanan ve Türkiye'nin, AB müktesebatına uyum yükümlülükleri dahil olmak üzere Kopenhag Kriterlerine uyum çerçevesinde kısa ve orta vadeli öncelikleri ve sağlanacak mali yardımları içeren Katılım Ortaklığı Belgesi, 24 Mart 2001 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı , 2004, 5). Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan önceliklerin hayata geçirilmesine yönelik program ve takvimi içeren AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı (Ulusal Program), 19 Mart 2001 tarihinde Hükümet tarafından onaylanmıştır (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Türkiye'nin aday ülke statüsüne kavuşması ile AB'ye üyelik yolunda kararlılığını her fırsatta ortaya koyan dönemin siyasi iradesi, reform çabalarına da ivme kazandırmıştır. Böylece, müzakerelerin açılması için ön şart olan siyasi kriterlerin karşılanmasına yönelik uyum yasası paketleri yoğun bir şekilde TBMM'den geçirilmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin kapsamını genişleten, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi alanlarda mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence

altına alan reformlara devam edilmiştir (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

12-13 Aralık 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesinde, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum yönünde 2002 yılı içinde kaydettiği ilerlemelerin olumlu karşılandığı belirtilmiş, ancak siyasi kriterlere uyum bakımından uygulamanın da önem taşıdığı vurgulanmıştır. Zirvede, Komisyonun görüş ve tavsiyeleri ışığında, Aralık 2004'te toplanacak Zirvenin Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiği yönünde bir karar alması halinde müzakerelerin gecikmeksizin başlatılacağı ifade edilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2004:5). Nitekim Türkiye'nin reform çabaları karşılığını bulmuş ve 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelere başlanmasına karar verilmiştir.

Katılım Müzakere Süreci

3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükümetlerarası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Bu karar doğrultusunda, Türkiye için hazırlanan "Müzakere Çerçeve Belgesi" Konsey'de oybirliği ile kabul edilmiştir (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Müzakere Çerçeve Belgesi (MÇB), müzakere sürecinin en temel belgesidir ve katılım müzakerelerine ilişkin ilkeleri, esasları, usulleri ve müzakere fasıllarını belirler (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Türkiye'nin Müzakere Çerçeve Belgesi ile belirlenen ve müzakerelere konu olan 35 fasıl ise şunlardır;

1. Malların Serbest Dolaşımı
2. İşçilerin Serbest Dolaşımı
3. İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi
4. Sermayenin Serbest Dolaşımı
5. Kamu Alımları
6. Şirketler Hukuku
7. Fikri Mülkiyet Hukuku
8. Rekabet Politikası
9. Mali Hizmetler
10. Bilgi Toplumu ve Medya
11. Tarım ve Kırsal Kalkınma
12. Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı

13. Balıkçılık
14. Taşımacılık Politikası
15. Enerji
16. Vergilendirme
17. Ekonomik ve Parasal Politika
18. İstatistik
19. Sosyal Politika ve İstihdam
20. İşletmeler ve Sanayi Politikası
21. Trans-Avrupa Şebekeleri
22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu
23. Yargı ve Temel Haklar
- 24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik**
25. Bilim ve Araştırma
26. Eğitim ve Kültür
27. Çevre
28. Tüketicinin ve Sağlığın Korunması
29. Gümrük Birliği
30. Dış İlişkiler
31. Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası
32. Mali Kontrol
33. Mali ve Bütçesel Hükümler
34. Kurumlar
35. Diğer (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Türkiye'nin katılım müzakerelerinde şu ana kadar, toplam 35 fasıl içinden 14 fasıl müzakerelere açılmış, bunlardan yalnızca bir tanesi geçici olarak kapatılmıştır. Açılmayan 21 fasıldan 17'si AB Konseyi veya bazı üye ülkelerin siyasi nitelikli engellemeleri nedeniyle bloke edilmiş durumdadır (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Bu doğrultuda Türkiye ile AB arasındaki müzakerelerin geldiği noktaya bakıldığında nihai gelinen durum şöyledir;

T.C. AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI KATILIM MÜZAKERELERİNDE MEVCUT DURUM (30 Haziran 2016)	
AÇILAN FASILLAR	EK PROTOKOL KARARININ AÇILIŞ KRİTERİ OLDUĞU FASILLAR
25 BİLİM VE ARAŞTIRMA (Geçici olarak kapatıldı)	1 MALLARIN SERBEST DOLAŞIMI
20 İŞLETME VE SANAYİ POLİTİKASI	3 İŞ KURMA HAKKI VE HİZMET SUNUMU SERBESTİSİ
18 İSTATİSTİK	9 MALİ HİZMETLER
32 MALİ KONTROL	11 TARIM VE KIRSAL KALKINMA
21 TRANS-AVRUPA AĞLARI	13 BALIKÇILIK
28 TÜKETİCİNİN VE SAĞLIĞIN KORUNMASI	14 TAŞIMACILIK POLİTİKASI
6 ŞİRKETLER HUKUKU	29 GÜMRÜK BİRLİĞİ
7 FİKRİ MÜLKİYET HUKUKU	30 DIŞ İLİŞKİLER
10 BİLGİ TOPLUMU VE MEDYA	GKRY'NİN TEK TARAFLI OLARAK BLOKE ETTİĞİ FASILAR
4 SERMAYENİN SERBEST DOLAŞIMI	
16 VERGİLENDİRME	
27 ÇEVRE	2 İŞÇİLERİN SERBEST DOLAŞIMI
12 ÇİDA GÜVENLİĞİ, VETERİNERLİK VE BİTKİ SAĞLIĞI	15 ENERJİ
22 BÖLGESEL POLİTİKA VE YAPISAL ARAÇLARIN KOORDİNASYONU	23 YARGI VE TEMEL HAKLAR
	24 ADALET, ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK
17 EKONOMİK VE PARASAL POLİTİKA	26 EĞİTİM VE KÜLTÜR
33 MALİ VE BÜTÇESEL HÜKÜMLER	31 DIŞ, GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI
SİYASİ BLOKAJA TABİ OLMAYAN FASILLAR	
5 KAMU ALIMLARI	34 KURUMLAR (Müzakerelerin sonunda)
8 REKABET POLİTİKASI	35 DİĞER KONULAR (Müzakerelerin sonunda)
19 SOSYAL POLİTİKA VE İSTİHDAM	

Şekil 4. Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum

Kaynak: <https://www.ab.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 26.10.2017).

Türkiye AB'ye tam üye olmadığından birliğin güvenlik alanında alacağı kararlara katılma hakkı bulunmamaktadır (Tangör, 2009, 141-143). AB, askeri bir güce sahip olmadığından NATO olanaklarını kullanmak istemekte ancak Türkiye alınan kararlara katılma hakkı olmadığından NATO'nun güçlü bir üyesi olarak bu duruma karşı çıkmaktadır. Bu durum ise AB ile Türkiye arasında sorun oluşturmaktadır (Rupp, 2002, 68). Ancak AB gerek jeopolitik konumu gerekse güçlü bir orduya sahip olması nedeniyle Türkiye ile bu alanda yakın işbirliğini sürdürmek istemektedir.

Türkiye'nin AB'nin NATO olanaklarını kullanma isteğine karşı çıkmasında ki en önemli neden NATO'nun imkân ve kabiliyetlerinin AB tarafından kullanılması durumunda karar verme iradesinin tamamen AB'ye devredileceği düşüncesidir. Bunun yanında Türkiye ile Yunanistan arasında sürekli devam eden Ege

ve Kıbrıs gibi sorunlar nedeniyle AB'nin NATO'nun olanaklarını kendisine karşı da kullanabileceğinden endişelenmektedir. Ayrıca Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafya itibarı ile Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu gibi çatışma bölgeleri ile komşu olması, kendisini direkt etkileyecek bir kriz durumunda bu bölgelere NATO tarafından müdahale edilmemesi halinde kendinin müdahale durumunun engellenmesinden çekinmektedir (Rupp, 2002, 71-74).

Adalet ve İçişleri Alanı'ndaki AB politikaları, Birliğin bir adalet, özgürlük ve güvenlik alanı olarak gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Adalet ve İçişleri Alanı temelde Maastricht ve Amsterdam Antlaşmalarıyla düzenlenmiştir. Maastricht Antlaşması'nın 2. maddesine göre, Birliğin, kişilerin serbest dolaşımını, dış sınırların kontrolü, sığınma, göç, suçun önlenmesi ve suçla mücadele gibi gerekli önlemlerle garanti altına alması gerekmektedir (<https://oldweb.ikv.org.tr>, Erişim Tarihi: 21.08.2019).

Bu doğrultuda Adalet ve İçişleri Alanı içinde, Schengen Eylem Planı, yargı reformu, verilerin korunması, vize politikası, dış sınırların kontrolü, göç (ülkeye giriş, oturma, ülke dışına çıkarılma, yeniden kabul edilme), sığınma, polis işbirliği (organize suçlar), terörle mücadele, dolandırıcılık ve yolsuzlukla mücadele, uyuşturucu madde ticareti, medeni hukuka ilişkin adli işbirliği, ceza hukukuna ilişkin adli işbirliği, gümrükler alanında işbirliği gibi konular yer almaktadır (<https://oldweb.ikv.org.tr>, Erişim Tarihi: 21.08.2019).

Türkiye, AB'nin tam üyesi olmamasına rağmen AB ile Adalet ve İçişleri Alanı'nda önemli derecede işbirliği yapmaktadır. Terörle mücadele, uyuşturucu, kaçakçılık başta olmak üzere birçok konuda başarılı ortak operasyonların yapılması bu konuda Türkiye-AB ilişkilerinin derinliğine işaret etmektedir. AB İlerleme Raporlarında Adalet ve İçişleri Alanında bazı eksikliklere rağmen Türkiye'nin göstermiş olduğu uyum ve çalışmalarından övgü ile söz edilmektedir.

Nitekim bütün bunlara rağmen özellikle güvenlik konulu fasılların Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından tek taraflı olarak bloke edilmesi, bloke edilen bu fasılları Türkiye'nin sağlamamasından ziyade, bu konuda alınan kararların siyasi saiklere dayandığını bize göstermektedir.

AB Ortak Güvenlik Oluşumları

AB'nin Adalet, Özgürlük ve Güvenlik alanı oluşturmasının muhtemel sonuçları konusunda, AB'nin bu alanda önemli bir aktör olarak ortaya çıkışı son yirmi yılın en kayda değer gelişmelerinden birisi olduğu söylenebilir (Yakut, 2010, 65). AB'de Adalet ve İçişlerinde İşbirliği, 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Antlaşmasında üçüncü sütununun resmen ortaya çıkarılması ile başlamıştır (Köktaş, 2000, 71). Ancak bu alandaki işbirliği oldukça yavaş ve geç işlemiştir. Bunun en büyük nedeni hiç şüphesiz Adalet ve İçişlerindeki konuların ülkelerin egemenlik alanı

içinde olmasıdır. Zaten AB'nin kuruluş felsefesi ekonomik birleşme temelleri üzerine kurulduğundan bu alandaki gelişmeler geri planda kalmıştır. Nitekim 1970 yıllara kadar bu alanda çok az girişimde bulunuldu.

TREVİ Grubu

TREVİ Grubu, Avrupa ve Avrupa dışı kaynaklı meydana gelen terör olayları ile mücadele etmek amacıyla Avrupa Topluluk hukuku dışında olmakla beraber hükümetler arası işbirliğine dayalı olarak kurulmuştur (Akçay& Göçmen, 2016, 496).

1974 yılında Valery Giscard d'Estaing'in Fransa devlet başkanı olması ile Topluluk entegrasyonunda genel bir hızlanma yaşandı ve bu hızlanma ortak güvenlik alanında da yeni işbirliklerini kolaylaştırdı. Bu kapsamda 1975 yılında Roma Anlaşması'nın imzalanması ile AB üçüncü sütununun kurumsal öncüsü olan ve Europol'ün doğuşuna beşiklik yapan, TREVİ Grubu ortaya çıkmıştır (Akçay& Göçmen, 2016, 495).

Uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm faaliyetlerine karşı daha etkin bir yanıt verebilmek için kurulan TREVİ Grubu'nun çalışmaları Avrupa Toplulukları Antlaşmaları çerçevesi dışında, düzenli olarak bakanlar düzeyindeki toplantılardan oluşan bir yapılanma içinde gelişmiştir. Terörizm konusunda sınırlı bilgi alışverişi, adli bilimler, polis eğitimi, kamu düzeni ve göç gibi çeşitli alanlarda çalışan ad hoc bir çalışma grubu, bakanların çalışmalarına yardımcı olmuştur. Ancak TREVİ Grubu'nun plan ve operasyon yapmak için sürekli ve merkezi bir teşkilat yapısı yoktur (Özcan, 2005, 62).

Schengen Anlaşması

AB üye devletlerarasındaki ekonomik işbirliğinin en önemli unsuru malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımıdır. Ancak bu alandaki entegrasyon beklenen hızda gelişmemiştir. Bunun üzerine Almanya, Fransa, İspanya, Portekiz, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'dan oluşan yedi AB üyesi, Avrupa Topluluğu'nun hukuki ve kurumsal yapısı dışında ülke arasındaki sınırlarda (iç sınırlarda) uygulanan kontrollerin sona erdirilmesine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Schengen Anlaşması'nı 14 Haziran 1985'te imzaladılar. Bu anlaşmanın uygulamasına ilişkin sözleşme ise 1995 yılında yürürlüğe girmiştir (Akçay& Göçmen, 2016, 497).

Schengen Anlaşması, esas olarak dâhili sınırlarda kontrollerin kaldırılmasını, üçüncü ülkelerden Schengen bölgesine gelebilecek göçmen akımlarına karşı dış sınırların kontrolünün güçlendirilmesi konusunda ortak önlemler alınmasını amaçlamıştır (Akçay& Göçmen, 2016, 497). Ayrıca Schengen Alanı, ortak vize politikası, polis ve yargı işbirliği, düzensiz göçmenlerin geri gönderilmesi ve Schengen Bilgi Sistemi (SIS) gibi ortak veri bankalarının oluşturulmasını içeren kurallar bütünü de kapsamaktadır (Üstün, 2014, 1).

Bu alan ne AB'nin bütününe, ne de sadece AB üye devletlerini kapsamaktadır. Üye devletlerin sadece 22'sinde Schengen kuralları uygulanırken, AB dışı 4 ülke de bu mekanizmaya katılmıştır (Tınc, 2014, 211). AB üyesi olmadıkları halde Norveç, İzlanda, İsviçre ve Lihtenştayn Schengen'e üye olmuşlardır. İngiltere ve İrlanda AB üyesi oldukları halde çeşitli çekinceler sebebi ile Schengen Alanına dahil olmamışlardır. Yine AB'ye yeni katıldıklarından dolayı Bulgaristan, Romanya, Kıbrıs ve Hırvatistan'ın Schengen'e üyelik süreçleri devam etmektedir (Akçay& Göçmen, 2016, 498). Bu ülkelerin AB'ye üye olmasına rağmen Schengen Alanına dahil olmasının nedeni, 1997'de Amsterdam Antlaşması ile Schengen mekanizmasının AB hukukuna dahil edilmesidir (Tınc, 2014, 210-211). Yani Amsterdam Antlaşması'yla Schengen müktesebatının, 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile oluşturulan özgürlük, güvenlik ve adalet alanı kapsamına alınmış olmasıdır (<http://www.tuicakademi.org/>, Erişim Tarihi: 30.10.2017). Bu nedenle Amsterdam Antlaşması ile AB müktesebatının bir parçası olan Schengen müktesebatına aday ülkelerin uyum sağlaması gerekmektedir. Aday ülkelerin İngiltere ve İrlanda gibi Schengen dışında kalma imkânı bulunmamaktadır (Akçay& Göçmen, 2016, 498).

Şekil 5. Schengen Alanı

Kaynak: Schengen Haritası, <http://vizeburada.net/schengen.html> (Erişim Tarihi: 30.10.2017).

Schengen Anlaşması'nın göçle mücadele ve sınır giriş-çıkışlarını sıkı kontrol altında tutmak için Topluluk düzeyinde ortaya koyduğu önemli bir gelişme, vize sistemine ilişkin ortak bir bilgi sisteminin oluşturulmasıdır (Tınc, 2014, 212). Kamu düzenini, güvenliği ve devlet güvenliğini korumak için Schengen Bilgi An-

laşması 93. Maddesi ile oluşturulan Schengen Bilgi Sistemi, AB'nin göç rejiminin ve sınır güvenliğinin denetim mekanizmasının ana unsuru olmuştur (Sönmez, 2015, 209).

Schengen Uygulama Anlaşması'nın IV. Nolu başlığı altında düzenlenen bu sistem Schengen Bölgesi'nde değişik sebeplerle aranan kişi ya da eşyalara ilişkin bilgilerin ve ele geçirilmesi durumunda yapılması gereken eylemlerle ilgili bilgilerin yer aldığı bir bilgi üssüdür. Belli bilgilerin yüklendiği sistem, bu doğrultuda gerçekleştirilecek uygulama ile kamu düzeni ve güvenliğinin korunmasına yardımcı olmaktadır. Schengen'in bir anlamda temelini oluşturan Schengen Bilgi Sistemi, polis otoriteleri arsında mevcut bilgi merkezlerinin birbirine bağlanmasıyla oluşturulan bir sistem değildir. Merkezi Strasbourg'da bulunan ana terminal ile üye devletlerin her birinde ayrı ayrı bulunan ve ana terminalle on-line bağlantıların bulunduğu uluslararası bir kayıt ve bilgi merkezidir. Sistemde kişi ve eşyalara ilişkin bilgilere yer verilebilmektedir. Anlaşmanın 94. maddesinde kişilere ilişkin bilgilerin, aşağıda belirtileceklerle yeterli olması öngörülmüştür. Bunlar ad ve soyad, belirgin fiziki görünüm, ikinci önadın bulunması durumunda bu ismin ilk harfi, doğum yeri ve tarihi, cinsiyet, tabiiyet, söz konusu kişinin silahlı olup olmadığı, ismi kaydedilen kişinin tehlikeli olup olmadığı, kayıt sebebi, ele geçirilmesi durumunda yapılması gerekli işlemlerdir (<http://www.tuiccademi.org/>, Erişim Tarihi: 30.10.2017).

Schengen Bilgi Sistemi'nin, bilginin korunmasına yönelik düzenlemeleri Topluluk hukuku ve ulusal hukuklarda net olarak belirtilmiş bir hukuki koruma olmadığı gerekçesi ile ihlal ettiği yönünde eleştiriler yapılmıştır (Sönmez, 2015, 210). Ancak Schengen Uygulama Anlaşması'nın 119. ve 120. maddelerde kişisel bilgilerin korunmasına ilişkin düzenlemeler vardır. Sistemde kullanılacak bilgiler, milli güvenlik otoritelerince belirleneceğinden, hangi bilgilerin sisteme aktarılacağına milli yetkililerin karar vermesi öngörülmesi ile bu sakınca ortadan kaldırılmıştır (<http://www.tuiccademi.org/>, Erişim Tarihi: 30.10.2017).

Avrupa Polis Ofisi (EUROPOL)

Avrupa Birliği, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı ile ilgili 1970'li yıllara kadar üye devletlerarasında pek fazla işbirliği yapılmamıştır. Almanya'da Bader-Meinhoff ve Kızıl Ordu Fraksiyonu, Fransa'da Action Directe, ASALA, İtalya'da Red Brigades, İspanya'da ETA ve İngiltere'de IRA (Özcan & Yardımcı, 2005:6) gibi terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı Avrupa ülkeleri kendi güvenlik birimleri vasıtası ile başarılı mücadeleler gerçekleştirmişlerdir. Ancak 1972 Münih Olimpiyatları'nda meydana gelen terörist saldırılar ve ardından Ortadoğu kökenli terör grupları tarafından Avrupa kıtası üzerinde meydana gelen saldırılar tehlikenin boyutuna dikkat çekilmesini sağlamıştır (Özcan& Yardımcı, 2005, 6).

TREVİ Grubu, terörizm ile mücadele kapsamında hızlı ve güvenli haberleşme sistemi kurarak etkin şekilde çalışmalarına devam ederken 2 Haziran 1993 yılında Kopenhag'da imzalanan antlaşma ile Avrupa Uyuşturucu Ünitesi (EDU) kurulmuştur. Başlangıçta uyuşturucu ile mücadele için kurulan birimin görev alanına yeni suçların eklenmesi ile görev alanı genişlemiştir (<https://www.egm.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.11.2017).

Yine 1985 yılında imzalanan Schengen Antlaşması'nın AB müktesebatına dahil olmasının sağlamış olduğu dolaşım özgürlükleri, üye devlet vatandaşlarına büyük kolaylıklar getirmiş olsa da, aynı durum suçluların da daha özgür hareket etmesini sağlamıştır. Ayrıca sınırı aşan suçlarda yetki sorunu suçluların cezalandırılmasını engellemektedir (Özcan& Yardımcı, 2005, 7).

Gerek TREVİ Grubu'nun yetkilerinin sınırlı olması gerekse Schengen Alanı'nın sağladığı özgürlüğün olumsuz yanları, birlik içerisinde hızla entegrasyon sağlanırken, Alanı'nda daha yetkin ve etkili bir yapının oluşturulması ihtiyacını doğurmuştur.

Bu doğrultuda 7 Şubat 1992 tarihli Maastricht Sözleşmesi çerçevesinde Europol'ün kurulmasına karar verilmiştir. 18 Temmuz 1995'te Europol Sözleşmesi üye devletler tarafından kabul edilerek Avrupa Polis Ofisi (Europol) kurulmuştur. Bu sözleşme 1 Ekim 1998 yılında üye devletler tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bir dizi yasal işlemin yerine getirilmesinin ardından Europol, 1 Temmuz 1999 tarihinde tam olarak faaliyetlerine başlamıştır (Akalin, 2015, 14). Europol Kurucu Antlaşması 01.01.2010 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Polis Ofisi (Europol)'nin Kuruluşuna Dair AB Konsey Kararı ile yürürlükten kalkmıştır. Böylece Europol AB kuruluşu niteliği kazanmış ve bütçesi AB'nin genel bütçesinden karşılanmaya başlamıştır (<https://www.egm.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.11.2017). Europol'ün faaliyete geçmesi ile TREVİ Grubu ve Avrupa Uyuşturucu Ünitesi (EDU)'nin görevlerine son verilmiştir.

Avrupa Birliği'nin Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı: Türkiye Üzerine Etkileri

EUROPOLE ÜYE 27 AB ÜLKESİ	EUROPOLÜN STRATEJİK DÜZEYDE ORTAK ÜYELERİ	EUROPOLÜN OPERASYONEL DÜZEYDE ORTAK ÜYELERİ
 Macaristan Avusturya Slovakya	 Arnavutluk	 Avustralya
 İrlanda Belçika Slovenya	 Bosna-Hersek	 Kanada
 İtalya Bulgaristan İspanya	 Kolombiya	 Hrvatistan
 Latviya G. Kıbrıs R.Y. İsveç	 Moldova	 Makedonya
 Litvanya Çek Cumhuriyeti İngiltere	 Rusya Fed.	 İzlanda
 Lüksemburg Danimarka Romanya	 Türkiye	 Norveç
 Estonya Yunanistan	 Srbistan	 İsviçre
 Hollanda Finlandiya Portekiz	 Karadağ	 Monako/Prins.
 Polonya Fransa Almanya	 Ukrayna	 ABD
	EUROPOLE STRATEJİK DÜZEYDE ORTAK AB KURUMLARI	EUROPOLE OPERASYONEL DÜZEYDE ORTAK AB AJANLARI
	 Avrupa Komisyonu Avrupa M. Bankası	 Eurojust
	EUROPOLÜN STRATEJİK DÜZEYDE İŞBİRLİK YAPTIĞI DİĞER KURUMLAR	EUROPOLÜN OPERASYONEL DÜZEYDE İŞBİRLİK YAPTIĞI DİĞER ORGANİZASYONLAR
	 Dünya Gümrük Örgütü (WCO) Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)	 Interpol (ICPO)

Şekil 6. Avrupa Polis Ofisi (EUROPOL) Ülkeleri

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, İnterpol-Europol Dairesi Başkanlığı, <https://www.egm.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 20.11.2017).

Europol'ün kurulması ile en az iki üye ülkeyi ilgilendiren, yasadışı uyuşturucu ticareti, yasadışı göç şebekelerinin katıldığı suçlar, yasadışı motorlu taşıt ticareti, çocuk pornografisi, her türlü insan ticareti, para ve diğer ödeme araçları ile ilgili kalpazanlık, radyoaktif ve nükleer maddelerin yasadışı ticareti, terörizm suçları ile, bu suç türleri ile bağlantılı kara para aklama faaliyetlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi Europol'ün görev alanına girmiştir (<https://www.egm.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.11.2017).

Europol, gelişen şartlar ve artan iş yükü doğrultusunda, hem görev alanı genişlemiş hem de yetkileri AB tarafından tanımlanmış ve faaliyetleri yine AB'nin düzenleyici birimleri tarafından denetlenmeye başlamıştır. Diğer uluslararası polis teşkilatlarından farklı olarak, Europol hiyerarşik olarak aşağıdan yukarı profesyonel polisler tarafından kurulmamış, AB'nin siyasi ve adli en üst birimlerinin almış oldukları kararlarının bir neticesi olmuştur (Akalin, 2015, 14). Europol'ün genel kolluk gibi suç soruşturma ve operasyonel olarak olaylara müdahale yetkisi yoktur. Operasyonel Düzeyde İşbirliği; Kimliği belirli ya da belirlenebilir bir

gerçek kişi ile ilgili herhangi bir bilgi anlamına gelen kişisel verilerin mübadelesini içerir (<https://www.egm.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.11.2017). Bu kapsamda Europol'ün en önemli faaliyeti üye ülkeler arasında bilgi değişimini kolaylaştırmaktır (Akalin, 2015, 14).

Bugün gelinen noktada AB, ortak bayrak, ortak parlamento ve ortak para birimi konusunda anlaşarak kıtasal bir ulus-devlet görünümüne kavuşmuştur. Kurulduğu ilk günden beri hayali kurulan "ortak ordu" düşüncesi Fransa tarafından yakın zamanda yeniden gündeme getirilmiştir. Ortak bir Avrupa ordusu düşüncesi AB'nin güvenliğinin sağlanması için birçok AB üyesi devlet tarafından olumlu karşılanırken, başta ABD ve Rusya olmak üzere yine birçok AB üyesi devlet ise NATO ve tarafsızlık ilkesinin zedeleneceği gerekçesiyle bu düşünceye karşı çıkmaktadır (Habertürk.com, 2018, Erişim Tarihi:23.07.2019). Sonuç itibari ile AB ülkelerinin güvenliğini sağlayacak ortak bir ordunun hayata geçirilmesi şimdilik uzak görülse de, AB'ye üye devletlerden teşkil edilecek böyle bir ordunun AB ortak güvenlik oluşumlarının en önemlisi olacağı aşikârdır.

Adalet ve İçişleri Alanında Alınan Kararların Türkiye'ye Etkileri

Türkiye, AB'ye katılım için başvurduğu günden beri, AB kriterleri çerçevesinde yeni kanunları kabul ederek yürürlüğe koymuştur. Gerek dünya genelinde yaşanan ekonomik ve siyasi krizlere, gerek ülke içerisinde yaşanan askeri darbelere rağmen sürekli gelişme göstermeyi başarmıştır. Türkiye-AB ilişkileri Türkiye'nin 1959'da Topluluğa başvurduğu zamandan bu tarafa artarak devam etmiştir. Nihayet 1989 yılında Türkiye'nin üyelik başvurusunun Topluluk tarafından kabul edilmesiyle Türkiye-AB ilişkileri farklı bir boyuta taşınmıştır. 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde Türkiye ile üyelik müzakerelerine başlamasına karar verilmesiyle, 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye İçin Müzakere Çerçeve Belgesi yayınlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin AB üyeliği için 35 fasıl belirlenmiştir.

AB içişlerinde ki ilişkiler bu 35 fasıl içinde bulunan 24. fasıl olan Adalet, Özgürlük ve Güvenlik kapsamında işbirliğine dayandırılmıştır.

24.fasılın kapsamı, "AB politikaları, Birliği bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olarak korumayı ve daha da geliştirmeyi amaçlar. Sınır kontrolü, vizeler, dış göç, sığınma, polis işbirliği, organize suçlar ve terörizmle mücadele, uyuşturucu alanında işbirliği, gümrük işbirliği ve cezai ve sivil konularda adli işbirliği alanlarında Üye Devletlerin büyüyen ortak kurallar çerçevesini yeterli bir şekilde uygulayacak donanımına sahip olmaları gerekir. Her şeyden önce bu, gerekli standartlara sahip olması gereken kanunları uygulayacak kurumlar ve diğer ilgili organlar bünyesinde güçlü ve iyi entegre edilmiş bir idari kapasiteyi gerektirmektedir" (<https://www.ab.gov.tr>, Erişim Tarihi: 16.11.2017) şeklinde ifade edilmiştir.

Türkiye, AB uyum kriterleri ve AB İlerleme Raporları doğrultusunda birçok köklü reformu hayata geçirmiş ve geçirmeye de devam etmektedir. Yine bu doğrultuda AB'ye entegrasyonun sağlanabilmesi için Adalet, Özgürlük ve Güvenlik alanında da yenilikler yapılmıştır.

1998 yılında ilk olarak yayınlanan ilerleme raporunda birçok alanda olduğu gibi Adalet, Özgürlük ve Güvenlik alanında da Türkiye'nin eksikliği olduğu belirtilmiştir. Türkiye'nin illegal göçmenler için transit ülke olması ve geri kabul anlaşmasını imzalamaması ciddi bir sorun olarak görülmüştür. İltica konusunda, sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişilere sığınmacı statüsü verilmesi, iltica mekanizmasını etkisiz kıldığı, Türkiye'nin uyumu için AB'de geçerli kuralları uygulaması gerektiği belirtilmiştir (AB İlerleme Raporu, 1998).

1999 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, yasadışı göçmenlerin yaşam standardının iyileştirilmesi ve farklı birimler tarafından sağlanan sınır muhafazasının profesyonel tek bir kuruluş tarafından sağlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. İltica eden kişilerin yaşam şartlarının düzeltilmesi ve iltica konusuyla ilgilenecek bir teşkilatın kurulması istenilmiştir. İnsan ticareti ve uyuşturucu ile mücadelede Türkiye'nin yetersizliğine dikkat çekilmiştir. Ancak örgütlü suçlarla mücadele kapsamında 1999 yılında çıkarılan "Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu" ile polise verilen yetkiler suç ve suçlu ile mücadele için olumlu karşılanmıştır (AB İlerleme Raporu, 1999).

2000 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, Türkiye'nin hemen hemen hiçbir alanda ilerleme kaydetmediği belirtilmiştir. Bunun en büyük nedeni dönem itibari ile Türkiye'de yaşanan siyasal ve ekonomik krizler gösterilebilir. Çünkü ülke bütün enerjisini ülke içerisindeki sorunların aşılmasına harcadığından, diğer alanlar ikinci planda kalmıştır.

2001 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, verilerin korunması alanı ve Schengen Anlaşmasına uyum konusunda yetersiz olduğu belirtilmiştir. Türkiye tarafından yasadışı sınır geçişlerini engellemek için sahte belgeler konulu eğitim düzenlenmiştir. İltica konusunda mevzuatın gözden geçirilmesine karar verilmiş ve mülteci kabul hizmetlerinin iyileştirilmesi çalışmalarına başlanmıştır.

Polis işbirliği ve örgütlü suçlarla mücadele alanında AB üye ülkeleri ile işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Dolandırıcılık ve yolsuzlukla mücadele konusunda, Avrupa Konseyi'nin 1999 tarihli Medeni Hukuk ve Ceza Hukuku Sözleşmelerini imzalanması ve İçişleri Bakanlığı tarafından Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi (TADOC), uyuşturucuyla mücadele projeleri geliştirmek ve yasa dışı uyuşturucu üretimini, kullanımını ve ticaretini önlemek üzere eğitim vermek amacıyla kurulması önemli gelişmeler olarak kaydedilmiştir. Yine Europol'e üyelik hazırlıkları kapsamında irtibat görevlisinin atanması olumlu karşılanmıştır (AB İlerleme Raporu, 2001).

2002 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, kişisel verilerin korunması alanında, Türkiye ile AB arasında geri kabule ilişkin anlaşmanın imzalanmamış olması ve insan ticaretinin önlenmesi konusunda eksiklikler olduğu belirtilmiştir. Dış sınırlarda önemli değişiklikler yapılarak ve bazı eğitim faaliyetleri yürüterek Schengen şartlarına uyum hazırlıkları yapılmıştır. Yasadışı sınır geçişlerini engellemek için sahte ve tahrif edilmiş belgelerin tespitine yönelik, ülke giriş ve çıkış noktalarına optik okuyucular yerleştirilmiştir. Yasadışı göç ile mücadeleye devam edilmiş, Yunanistan ve Suriye gibi ülkelerle geri kabul anlaşması imzalanmış ve sınır illerinde bulunan kolluk personel sayısı arttırılarak, personele belge sahteciliği konusunda uzmanlık eğitimi verilmiştir.

Türkiye, yasa dışı göç ve insan ticareti ile mücadele konusundaki uluslararası sözleşmeleri ve özellikle 2000 tarihli Sınırşan Organize Suçlarla Mücadele ile ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesini imzalamıştır. İltica konusunda, mültecilerin ücretsiz sağlık hizmeti alması sağlanmış, polis ve jandarma personeline yönelik iltica ve göçmen hukukuna ilişkin eğitim faaliyeti yapılmıştır. Terörizmle mücadeleye ilişkin olarak, Türkiye, Terörizmin Finanse Edilmesinin Önlenmesi Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ile Terörist Bombalamaların Önlenmesi Birleşmiş Milletler Sözleşmesini onaylamıştır (AB İlerleme Raporu, 2002).

2003 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, Türkiye tarafından, dış sınırlarda güvenliğin sağlanması için İçişleri Bakanlığı bünyesinde, sahil koruma dahil, bütün sınır koruma meselelerinden sorumlu, sivil ve uzman kolluk güçlerinden müteşekkil yeni bir birim oluşturulması öngörülmüştür.

Türkiye ile Özbekistan, Kırgızistan ve Bulgaristan arasında geri kabul anlaşması çalışmaları olumlu karşılanmış ve AB tarafından, Türk yetkililerinden AB ile Türkiye arasında bir geri kabul anlaşmasına ilişkin müzakerelerin açılması talebinde bulunulmuştur. Schengen Anlaşması'na uyum kapsamında sahtecilik ile mücadele konusunda verilen eğitim sonrası sağlanan başarı dikkat çekmiştir. Mülteci ve sığınmacıların hayat şartlarını iyileştirmek için yapılan çalışmalar kapsamında para, yiyecek, giyecek ve sağlık hizmetleri yardımı yapılmış ayrıca mülteci ve sığınmacı çocukların eğitimlerine devam etmesi sağlanmıştır.

Polis işbirliği ve organize suçla mücadele alanında, Türkiye, Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesini (Palermo Sözleşmesi) ve söz konusu Sözleşmeye Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolü ve Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokolü onaylamıştır. Karaparanın aklanması alanında, Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK), müşteri kimlik tespiti koşulları ve yükümlülerin şüpheli işlemleri bildirme usulüne dair bir yönetmelik çıkartmıştır. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, çocuk mahkemelerinde yargılanacak olanların yaş sınırı 15'ten 18'e çıkartılmak suretiyle değiştirilmiştir. Ayrıca TBMM, Avrupa

İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerin Korunması Hakkındaki Sözleşmenin Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin 6 No.lu Protokolünü onaylayarak idam cezası Türk Ceza Kanunu'ndan çıkarılmıştır (AB İlerleme Raporu, 2003).

Ülkede siyasi istikrarın sağlanması AB uyum süreci kapsamında yapılan yeniliklerin hız kazanmasını sağlamıştır. Türkiye pek çok alanda AB ve AB üyesi ülkeler ile işbirliğini geliştirmiştir.

2004 ilerleme raporunda, Schengen Sözleşmesi kapsamında Europol ile işbirliğinin artırılması için Europol ile işbirliği anlaşması imzalanmış ve Emniyet Genel Müdürlüğü Interpol-Europol-Sirene Daire Başkanlığı kurulmuştur. Ancak Europol ile işbirliğinin derinleşmesine yönelik verilerin korunması konusunda Türkiye'nin çekinceli davranması eksiklik olarak görülmüştür. Buna rağmen söz konusu anlaşma ileriye dönük olumlu bir adım olarak kabul edilmiştir.

Polis işbirliği ve örgütlü suça karşı mücadele alanında, Türkiye, Ateşli Silahlar, Bunların Parçaları ve Bileşenleri ve Mühimmatın Yasadışı Üretimi ve Ticaretine Karşı Palermo Sözleşmesi (Sınırötesi Örgütlü Suça Karşı 2000 BM Sözleşmesi) Protokolünü onaylamıştır. Ayrıca Polis ve jandarma meslek okullarının müfredatı, Avrupa Konseyi'nin tavsiyeleri ışığında revize edilmiştir. Polis memurlarının delil toplama ve değerlendirme kabiliyetini geliştirmek amacıyla, suç yeri araştırma memurlarına eğitim verilmiştir ve Otomatik Parmakizi Araştırma Sisteminin kurulması çalışması 47 ilde tamamlanmıştır. İçişleri Bakanlığı, Türkiye'de bir sınır polisi teşkilatının oluşturulmasına ilişkin projelerin uygulanmasından sorumlu Projeler Müdürlüğü kurulmasına ilişkin karar çıkarmıştır.

Göç konusu ile ilgili 2003 yılı ilerleme raporunda müzakerelerin açılması talebinde bulunan AB ile geri kabul anlaşması müzakereleri başlamıştır. Ayrıca yasadışı göç ile mücadele için Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın gemi sayısı ve personel sayısı artırılmıştır. Terörizme karşı mücadele ile ilgili olarak, Türkiye, Finlandiya, Birleşik Krallık, Almanya ve Polonya gibi bazı AB üyesi devletlerle protokoller yaparak ve ayrıca Özbekistan ile bir anlaşmanın yürürlüğe girmesi ve Hindistan ile bir ortak çalışma grubunun kurulması yoluyla, uluslararası işbirliğini güçlendirmiştir. Sahtecilik ve yolsuzlukla mücadele ile ilgili olarak, Türkiye Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesini imzalamıştır.

Kamu görevlilerinin etik davranışını izleyecek bir Etik Kurulu'nun oluşturulmasını öngören, kamu çalışanlarının mal beyanlarıyla ilgili yetkilere sahip olacak ve vatandaşlardan gelen şikayetleri inceleyebilecek ayrıca Cumhurbaşkanı, Milletvekilleri ve Bakanlar dışında bütün kamu görevlileri kapsayan Kamu Çalışanları için bir Etik Kurulu'nun oluşturulması hakkında kanun yürürlüğe girmiştir. Resmi bilgilere Erişim Tarihi konusunda genel bir hak tesis ederek, kamu yönetiminde saydamlığın artırılması yönünde 2003 yılında kabul edilen Bilgi Edinme Kanunu ile ilgili Başbakanlık tarafından kanunun uygulanmasını kolaylaştırmak için bir genelge çıkarmıştır.

Uyuşturucu maddelerle mücadele alanında, Türkiye narkotik ilaçların veya psikotropik maddelerin yasadışı imalatında sık sık kullanılan öncü maddeler ve kimyasal maddeler üzerine AB-Türkiye Anlaşmasını onaylamıştır. Ayrıca Türkiye, 2004 yılında, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde ve Suç Bürosuna bağlı Büyük Donörler Grubunun üyesi olmuş ve uyuşturucu ile mücadele alanında etkin olarak rol almıştır (AB İlerleme Raporu, 2004). Türkiye'nin AB'ye uyum konusundaki çalışmaları artarak devam etmiştir.

2005 yılında yayınlanan ilerleme raporunda Türkiye'nin AB'ye uyum için yaptığı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir; AB ile geri kabul anlaşmasına ilişkin müzakereleri başlanmasının yanında Romanya, Ukrayna, Bulgaristan ve Rusya ile geri kabul anlaşmaları imzalanması yönünde müzakere çalışmaları sürmüştür.

Polis işbirliği ve örgütlü suça karşı mücadele alanında, cezaî soruşturmaların yürütülmesi hususunda arama, iletişime müdahale, gizli takip ve fiziki inceleme gibi konuları kapsayan yeni Ceza Usul Kanunu yürürlüğe girmiştir. Örgütlü suça ilişkin kanun, suçların kapsamını genişletecek ve iletişime müdahaleyi mümkün kılacak tarzda değiştirilmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından polis, jandarma ve sahil güvenlik arasında daha iyi bir işbirliği ve eşgüdüm sağlamak amacıyla bir genelge yayınlamıştır. Genelge ile kolluk güçlerinin birbirlerinin sorumluluk alanlarında görev yapması, müşterek çalışmadan kaçınması ve bazı bilgilerin paylaşılmaması gibi konularda ortaya çıkan olumsuzluklar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Buna rağmen ilerleme raporunda, kolluk kuvvetleri arasında işbirliği ve koordinasyonu artırmak için atılan adımlar yetersiz görülmüş ve daha fazla çalışma yapılması tavsiye edilmiştir.

Uyuşturucu maddelerle mücadele alanında, Türkiye, Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 17. maddesini uygulayan 1995 tarihli Avrupa Konseyi Deniz Yoluyla Yasadışı Kaçakçılık Anlaşmasını imzalamıştır. Ayrıca uyuşturucu ile mücadele kapsamında polis ve jandarma işbirliği ile yapılan operasyonlarda sağlanan başarı olumlu karşılanmıştır. Ayrıca Terörizmle mücadele ile ilgili olarak, Türkiye, Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına Dair Avrupa Konvansiyonuna İlişkin Protokolü onaylayarak AB ile her alanda işbirliğini geliştirmeye çalışmıştır (AB İlerleme Raporu, 2005). Nitekim Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve hukuki çabaları karşılığını vermiş ve 3 Ekim 2005'te AB katılım müzakerelerine başlanmıştır.

2006 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, Schengen Anlaşması, vize, göç ve iltica gibi birçok alanda ilerleme kaydedildiği belirtilmiştir. Polis işbirliği ile ilgili AB üyesi ülkelerle işbirliğinin çoğunlukla iyi olduğu belirtilmekle birlikte Türkiye tarafından veri koruma yasasının henüz kabul edilmemiş olması işbirliği için engel olarak görülmektedir.

Terörle mücadele alanında Türkiye, Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme'yi ve Terörizmin Önlenmesi Hakkında Avru-

pa Konseyi Sözleşmesi'ni imzalamıştır. İnsan ticareti, kara paranın aklanması ve uyuşturucu ile mücadele konusunda AB ile işbirliği devam etmiştir. Ancak AB bu alanlarda başarı sağlanabilmesi için işbirliğinin devamlılığına dikkat çekmiştir (AB İlerleme Raporu, 2006).

2007 yılında yayınlanan ilerleme raporunda Türkiye'nin AB'ye uyum için yaptığı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir; göç konusunda yapılan işbirliği ile yasadışı göçmen kaçakçılığı sayısında önemli azalışlar olmuştur. Dış sınırlar ve Schengen konusunda, entegre sınır yönetimi konusundaki Ulusal Eylem Planının uygulamasına, diğerlerine ilaveten siyasi düzeyde kurumlar arası eşgüdüm toplantıları ve uygulama süreçlerine ilişkin rehber hazırlanması gibi unsurlarla başlanmıştır. Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Gümrük Müsteşarlığı sınırdan geçen insanların izlenmesi konusunda veri bankalarını paylaşmaya başlamışlardır. Polis işbirliği konusunda, bilgi güvenliği konusunda mevzuatın olmaması, uluslararası alanda işbirliğini güçleştirmekte ve Europol ile operasyonel bir anlaşmanın imzalanmasını engellemektedir.

Örgütlü suçlarla mücadele konusunda, ulusal bir strateji kabul edilmiştir. Yeni bir kanunla Telekomünikasyon Kurumu, siber suçları önlemek konusunda izleme, denetleme ve eşgüdüm ile görevlendirilmiştir. Bu kanun ile internet yoluyla işlenen suçlarla mücadele, korsan yayıncılığa karşı koruma ve çocuk pornografisiyle mücadele amaçlamaktadır. Terörizmle mücadeleye ilişkin olarak, yeni çıkarılan Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, Mali İstihbarat Birimi olan Mali Suçları Araştırma Kurulunu (MASAK) terörizmle mücadeleye ilişkin şüpheli işlem belgelerini toplamakla yetkilendirmiştir. Türkiye, Nükleer Terörizmin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmeyi ve Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ni onaylayarak bu alandaki aktif işbirliğine devam etmiştir. Uyuşturucu ve gümrük alanında, Polis ve gümrük yetkililerinin işbirliği neticesinde uyuşturucu ile mücadele de başarılı operasyonlar yapılmıştır (AB İlerleme Raporu, 2007).

2008 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, göç konusunda kısmi olarak ilerleme kaydedilmişse de, AB ile geri kabul anlaşması müzakerelerin durdurulması ve göç ile ilgili uygun bir veri sisteminin olmaması olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. İltica ile dış sınırlar ve Schengen Anlaşması konusunda, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki Yabancılar, Hudut ve İltica Dairesi, kaynak ülke bilgi sisteminin yönetimini üstlenmiştir. İçişleri Bakanlığı ayrıca, hem kabul hem de entegrasyon konularını yönetebilmek üzere yeni bir makam kurulması yönünde ilk adım olarak, bir iltica yönetim birimi ihdas edilmesini için iç idari işlemleri başlatmıştır. Polis Akademisi bünyesinde, sınır yönetimi konusunda uzmanlık eğitimi vermekten sorumlu bir birim oluşturulmuş ve özellikle dil becerisinin geliştirilmesine yönelik, sınır polisininin eğitimi ve profesyonelliğini artırmak için çalışmalara başlanmıştır.

Türkiye, polis işbirliği alanında birçok ikili anlaşma imzalamıştır. Europol ile stratejik bir işbirliği anlaşması 2004 yılından beri yürürlükte olmakla birlikte, kişisel bilgilerin korunması alanında bir mevzuatın olmaması ve bağımsız bir denetleme makamının bulunmaması, Europol ile operasyonel bir işbirliği anlaşması yapılmasını engellemiştir. Siber Suçlar Hakkında Kanunu kabul edilmiş, Telekomünikasyon Kurumu bünyesinde, gözetleme, denetleme ve eşgüdüm vazifelerini yerine getiren bir internet birimi kurulmuş ve bazı uygulama yönetmelikleri kabul edilmiştir. Terörizmle mücadele alanında, suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un kabul edilmesinden sonra, terörizmin finansmanı ile bağlantılı şüpheli işlemlerin Mali Suçları Araştırma Kurulu'na (MASAK) bildirilmesini zorunlu kılan uygulama yasaları çıkarılmıştır (AB İlerleme Raporu, 2008).

2009 yılında yayınlanan ilerleme raporunda Türkiye'nin AB'ye uyum için yaptığı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir; göç ve iltica konusunda, İçişleri Bakanlığı Müsteşarına karşı sorumlu, İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı ve AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program (UP) doğrultusunda entegre sınır yönetimine (ESY) yönelik mevzuata ve idari yapılanmaya ilişkin araştırmalar, projeler ve ihtiyaç analizleri yürütmek üzere İltica ve Göç Mevzuatını ve İdari Kapasiteyi Geliştirme ve Uygulama Bürosu kurulmuştur. Ayrıca 2006 yılında Türkiye tarafından bloke edilen geri kabul anlaşmasının müzakereleri tekrar görüşülmeye başlanmıştır. Türkiye, polis işbirliği konusundaki tüm temel sözleşmelere taraftır ve işbirliğine bölgesel ve uluslararası seviyede aktif olarak katkıda bulunmaktadır. Ancak kişisel verilerin korunması konusundaki hukuki boşluk devam ettiğinden Europol ile operasyonel işbirliği anlaşması hala imzalanmamıştır. Örgütlü suçlarla mücadele konusunda, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde Tanık Koruma Birimi kurulmuş ve Tanık Koruma Kanununa dayanan Yönetmelik kabul edilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2009).

2010 yılında yayınlanan ilerleme raporunda Türkiye'nin AB'ye uyum için yaptığı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir; göç ve iltica ile ilgili olarak Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na gönderilen genelgesiyle, düzensiz göçmen olan yabancılardan ve insan ticareti mağdurlarının ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri sağlanmıştır. Dış sınırlar ve Schengen konusunda, karar vericiler seviyesinde resmi bir takip mekanizması oluşturulması ve entegre sınır yönetimi hedeflerinin gerçekleştirilmesine ilişkin ilerlemenin izlenmesi amacıyla Mayıs 2010'da yayımlanan Başbakanlık Genelgesi ile, Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu kurulmuştur.

Polis işbirliği alanında, kişisel verilerin korunmasına ilişkin kanunun kabul edilmesindeki gecikme, uluslararası düzeyde polis işbirliğini sınırlamaktadır ve Europol ile Operasyonel İşbirliği Anlaşması'nın imzalanmaması hâlâ sorun olmaya devam etmektedir. Örgütlü suçlarla mücadele konusunda, Başbakan tarafın-

dan, Örgütlü Suçlarla Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı imzalanmıştır. Ayrıca Türkiye, Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesini imzalamıştır. Terörle mücadele ile ilgili ilerlemeye yönelik olarak, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak ve terörle mücadeleye ilişkin politika ve stratejiler geliştirmek üzere, İçişleri Bakanlığına bağlı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı kurulmuştur (AB İlerleme Raporu, 2010).

2011 yılında yayınlanan ilerleme raporunda hemen hemen her alanda ilerleme kaydedildiği bildirilmiştir. Yasadışı göç ile ilgili, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan genelge ile geri gönderme merkezlerinde tutulan düzensiz göçmenlere, düzenli olarak yazılı biçimde merkezde neden tutulduklarının, kalış sürelerinin, avukata Erişim Tarihi hakları olduğunun ve geri gönderme merkezlerinde tutulmalarına veya sınır dışı edilme kararlarına itiraz hakları olduğunun bildirilmesi talimatı verilmiştir. Genelgenin yayımlanmasından sonra, bu hakları anlatan posterler ve broşürler bütün geri gönderme merkezlerine dağıtılmıştır. Yine Emniyet Genel Müdürlüğü, geri gönderme merkezlerinin fiziki durumu, görevlendirilecek personel, merkezlerin güvenliğinin ve merkezlerin içinde güvenliğin sağlanması, yemek ve sağlık hizmetlerinin temini, sosyal bakımdan korunmaya muhtaç gruplara ilişkin uygulamalar ile sivil toplumun bu merkezlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde geri gönderme merkezlerinin yönetimine dair düzenlemeler yapacak bir yönerge hazırlamakla görevlendirilmiştir.

Vize politikası alanında, biyometrik güvenlik özellikleri olan pasaportların dağıtımına başlanmış ve yüksek güvenlik özelliklerine sahip yeni Türk vize bandrolleri Merkez Bankası tarafından basılmıştır. Ayrıca özellikle konsolosluk personeline yönelik olarak belge güvenliği eğitimi vermeye başlanmıştır. Dış Sınırlar ve Schengen konusunda, Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu kurulmuş, Entegre Sınır Yönetimi Yol Haritası ve Kurumlar Arası İşbirliği Protokolü hazırlanmıştır. Sınır kontrol noktalarının modernizasyonunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun yetersizliği ve etkin bir sınır yönetimi için sivil ve profesyonel bir teşkilatın olmaması eksiklik olarak görülmüştür.

Polis işbirliği ve örgütlü suçlarla mücadele alanında, Türkiye ile bazı ülkeler arasında, polis işbirliği alanında terörizmle mücadeleyi de içeren bir dizi ikili anlaşma imzalanmıştır. Ancak kişisel verilerin korunmasına ilişkin kanunun kabul edilmesindeki gecikme, uluslararası düzeyde polis işbirliğini sınırlamaktadır ve Europol ile Operasyonel İşbirliği Anlaşması'nın imzalanmasını engellemiştir. Terörle mücadeleye ilişkin olarak, Başbakan Yardımcılığına bağlı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Teşkilat, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır (AB İlerleme Raporu, 2011). Görüldüğü gibi Türkiye'nin AB ile bütünleşmesi sürecinde önemli reformlar yapılmaya devam edilmiştir. Özellikle Türkiye'nin genel sekreterlik seviyesinde yürütülen ilişkiler için AB Bakanlığını kurması AB ile ilişkilere verilen önemi artırmıştır.

2012 yılında yayınlanan ilerleme raporu, Türkiye- AB ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur. Raporda ekonomi, enerji ve jeopolitik alanda yaşanan gelişmeler takdirle karşılanırken ifade ve basın özgürlüğü, temel insan hakları, vize, göç ve dış politikada Türkiye'ye ağır eleştiriler yapılmıştır (Akçay, 2012, <http://akademik-perspektif.com/>, Erişim Tarihi: 20.11.2017). Bu nedenle rapora Türkiye tarafından sert tepkiler gelmiş ve AB Bakanlığı tarafından Türkiye'nin kendi ilerleme raporu yayınlanmıştır. Ayrıca 2010 yılında başlayan Arap Baharı ve 2012 yılında patlak veren Suriye iç savaşı sadece bölgeyi değil tüm dünyayı olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle savaştan kaçan insanlar büyük bir göç dalgasına neden olmuş ve Türkiye ve Avrupa ülkeleri arasında büyük sorunlara neden olmuştur.

2012 yılında AB tarafından yayınlanan ilerleme raporunda, Türkiye- AB arasındaki geri kabul anlaşması sorun olmaya devam etmiştir. Dış sınırlar ve Schengen konusunda, AB tarafından sınır yönetimine ilişkin görevlerin ve koordinasyonun, uzman ve profesyonel bir sınır muhafaza teşkilatına devredilmesine ilişkin mevzuatı ile Entegre Sınır Yönetimi (ESY) taslak yol haritasının onaylanmaması kurumsal gelişme ve entegre sınır yönetiminin uygulanması önündeki en büyük kurumsal engel olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin polis işbirliği ve örgütlü suçlarla mücadele alanında, temel uluslararası sözleşmelere taraf olmakla birlikte kişisel verilerin korunmasına ilişkin bir yasanın olmaması, Europol ile işbirliğini engellediği belirtilmiştir. Ancak suç ve suçlu ile mücadelede vatandaşların desteğini sağlamak için toplum destekli polislik büro amirliklerinin kurulması olumlu karşılanmıştır.

Terörle mücadele alanında, Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesini ve Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme imzalanmıştır. Gümrük işbirliği alanında, Gümrük Müsteşarlığı kaldırılmış, yerine Gümrük ve Ticaret Bakanlığı kurulmuştur. Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü'ne bağlı ana birimlerin görev ve sorumlulukları revize edilmiş, bölge teşkilatı yeniden şekillendirilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2012).

2013 yılında yayınlanan ilerleme raporu Türkiye'de ki gelişmeler şöyle özetlenebilir; göç konusunda, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu kabul edilmiştir. Yabancılar ile ilgilenmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı sivil bir kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması, bu alanda şimdiye kadar yapılan en önemli gelişme olarak kabul edilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Dairesi Başkanlığı kapatılmış olup görev ve sorumlulukları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne devredilmeye başlanmıştır. Ancak geri kabul anlaşmasının Türkiye tarafından imzalanmaması sorun olmaya devam etmiştir. Yine kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatın olmaması uluslararası düzeyde polis işbirliği ve örgütlü suçlarla mücadeleyi kısıtladığı belirtilmiştir. Terörle mücadele ile ilgili olarak, Türkiye, Mali Eylem Görev Gücü (FATF) tarafından belirlenen bazı eksiklikleri ele alan Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'u onaylamıştır (AB İlerleme Raporu, 2013).

2014 yılında yayınlanan ilerleme raporu ile AB'ye uyum için Türkiye'de yeni reformlar yapılmaya devam edilmiştir. Raporda, dış sınırlar ve Schengen konusunda, Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı doğrultusunda, sınır güvenliğinden sorumlu tek bir birim oluşturulmaması ve sınır gözetiminde zorunlu askerlik hizmetini yapanlardan faydalanılması olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca hala veri koruma kanununun olmamasından dolayı uluslararası düzeyde polis işbirliğinin engellendiği ve bu durumun Europol ile operasyonel işbirliğini de engellediği belirtilmiştir.

Yasadışı göçe ilişkin olarak, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tüm hükümleriyle birlikte yürürlüğe girerek, kanunun uygulanması sorumluluğunu 2013 yılında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü üstlenmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü arasında görev ve sorumlulukların pürüzsüz bir şekilde devredilmesini sağlamak amacıyla bir protokol imzalanmıştır. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğüne ait binaların dışında yer alan geri gönderme merkezlerini devralmıştır (AB İlerleme Raporu, 2014).

1998 yılında yayınlanan ilk ilerleme raporu ile başlayan ve yayınlanan bütün ilerleme raporlarında eksiklik olarak görülen Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması, 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanmıştır. Türkiye tarafından 2006 yılında ara verilen müzakereler 2008 yılında tekrar görüşülmeye başlanmıştır. Türkiye 2009'da geri kabul görüşmelerinin Türk uyruklulara AB seyahatlerinde vize muafiyeti sağlanmasına yönelik müzakereler ile ilişkilendirilmesini istemiş ve anlaşmanın imzalanması ile "Vize Serbestisi Yol Haritası" adlı belge iki tarafça kabul edilerek, böylelikle AB tarafından Türk vatandaşlarına uygulanacak vize serbestliği süreci resmîyet kazanmıştır (Ekinci, 2016, 37). Geri Kabul Anlaşması'na göre gerekliliklerini üç yıl içerisinde tamamlamayı öngören Türkiye paralel bir süreç içerisinde eşzamanlı olarak AB ile vize diyalogunu yürütecek ve eğer Türkiye iade almaya başladığı tarihten sonra AB Türk vatandaşlarına yönelik vize zorunluluğunu kaldırmadığı takdirde Geri Kabul Anlaşması'nı askıya alabilecektir (Altun, 2016, 44-45). Böylece Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanında en büyük eksikliklerden biri olarak görülen Geri Kabul Anlaşması hayata geçmiştir.

2015-2016 yılında yayınlanan ilerleme raporlarında, bazı eksiklikler olmakla beraber Türkiye'nin Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanında kısmen hazırlıklı olduğu belirtilmiştir. Schengen ve dış sınırlar konusunda, Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik'in kabul edilmesi olumlu yönde atılmış bir adım olarak değerlendirilirken, sınır güvenliğinden sorumlu sivil bir teşkilatın hala oluşturulamaması eksiklik olarak görülmüştür (AB İlerleme Raporu, 2016).

2016 yılında kabul edilen Kişisel Verilerin Korunması kanununun kabul edilmesi ile polis işbirliği alanında önemli bir adım atılmıştır. Kanunun Resmî

Gazetede yayınlanmasının ardından Europol ile Operasyonel İşbirliği Anlaşması görüşmelerine başlanmıştır (Akalin, 2015, 20). Türkiye, AB İlerleme Raporları doğrultusunda, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik faslı genelinde güvenlik konusunda önemli reformlara imza atarak kısmen de olsa hazırlıklı hale gelmiştir.

2018 yılında yayınlanan Eylül 2016 ve Şubat 2018 dönemlerini içine alan ilerleme raporunda, 15 Temmuz 2016 yılında yaşanan darbe girişimi sonrası ilan edilen olağanüstü hal nedeni ile Türkiye ağır olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır. Yine 2019 ilerleme raporunda darbe girişimi sonrası yaşanan süreç yanında, hükümet sisteminde yapılan değişikliğinde eleştiriye maruz kalması dikkat çekicidir. Ancak 2016 yılında yayınlanan ilerleme raporunda Türkiye'nin "kısmen de olsa" Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı'nı sağladığı belirtildiğinden, hem 2018 hem de 2019 ilerleme raporlarında bu faslın çıkarıldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin bu alanda yaptığı çalışmaların başarıya ulaştığını bize göstermektedir.

Sonuç Yerine

Yarım asrı geçen Türkiye-AB ilişkilerinde Türkiye, AB kriterlerine uyum sağlamak için siyasi, hukuki ve ekonomik yönden köklü reformlar yaparak gerek iç hukukunu, gerek ekonomik kalkınmasını gerekse de kurumlarını AB bütünleşmesine uyumlu hale getirmeye çalışmış ve çalışmaya da devam etmektedir.

AB İlerleme Raporlarının Adalet ve İçişleri başlıklı bölümleri dikkate alınarak ele alınan bu çalışmada, ilerleme raporlarının bazılarında Türkiye'nin bu alanda önemli ilerlemeler kaydettiğini belirtmekle birlikte, bazı raporlarda ise Türkiye ile birlikte diğer aday ülkelere de ciddi eleştiriler yapılmaktadır. Son aşamada Türkiye'nin bu alanda kısmen de olsa hazırlıklı hale geldiğinin belirtilmesi Türkiye açısından oldukça önemlidir.

Bütün bu reformlara rağmen Türkiye-AB ilişkileri siyasi açıdan istenilen düzeyde bir ilerleme gösterememektedir. AB üyelik sürecinin uzaması, Türk toplumunda Avrupa'nın tarihsel yüzleşme ve geçmişten hesap sorduğu şekilde olumsuz algılar yaratmakta, Türkiye'ye yönelik çifte standart uygulamalar, Türkiye'de büyük umutlarla başlatılan AB yolculuğunun umutsuzluğa dönüşmesini de beraberinde getirmektedir. Siyasi alanda yaşanan bu olumsuzluklar, birliğin diğer alanlarında da etkisini göstermektedir (Demir, 2009, 45).

Nitekim bazı üye devletlerin siyasi nitelikte ki engellemeleri ilişkilerin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. Özellikle güvenlik konulu fasılların yapılan birçok olumlu reforma rağmen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından tek taraflı olarak dondurulmuş olması Türk toplumunun olumsuz algılarının ne kadar yerinde olduğunu bize göstermektedir.

Bununla birlikte Türkiye, başta Birleşmiş Milletler ve NATO olmak üzere Avrupalı devletlerin içinde bulunduğu birçok oluşumun üyesidir ve birçok ulus-

lararası sorunda AB üyeleri ile ortak hareket etmektedir. Bu nedenle 24. Fasal olan Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı kapsamına giren kriterlere kolayca uyum sağlayacak yeterliliğe sahiptir. Türkiye gerek jeopolitik konumu gerekse sahip olduğu güvenlik niteliği ile AB'nin güvenlik oluşumu dışında kalması mümkün gözükmemektedir.

Tüm olumsuzluk ve engellemelere rağmen Türkiye, AB müktesebatına uyum için bütün gücüyle çalışmalarına devam etmelidir. Ancak Türkiye, AB'ye üye olmayı tek hedef haline getirmemelidir. Çünkü unutulmamalıdır ki, yapılan reformlar sadece AB'ye üye olmanın bir gereğinden öte, daha demokratik ve daha modern bir yaşamı hak eden Türkiye ve Türk milleti için yapılmaktadır. Bunun yanında Türkiye, Avrupa Birliğine uyum sürecinde yapılacak reformlar da her şeyden önce kendi ulusal çıkarlarını göz önünde bulundurarak hareket etmelidir.

Kaynakça

- AB Bakanlığı, *AB İlerleme Raporları (1998-2016)*, <https://www.ab.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 26.11.2017).
- Akçay, B./G. (2016). *İlke, Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Akalın, M. (2015). *Europol: Türkiye'nin Operasyonel İşbirliği Tartışması*, Türk İdare Dergisi, Sayı: 482.
- Çalışkan, Ö. (2011). *Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği'nin Yeni Kurumsal Yapısı* (Sunum Metni), <http://mpr.ub.uni-muenchen.de/56591/>, Ankara Üniversitesi.
- Demir, Ş. (2009). Avrupa Güvenlik Mimarisinin Tarihsel Gelişimi Ve Türkiye'nin Bu Güvenlik Mimarisindeki Yeri, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9.
- Erdoğan, R. (2014). AB İlerleme Raporlarında 24. Fasil: Güvenlik Politikalarının İçerik Analizi, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13(2).
- Gençtürk, T. (2017). *Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi* (Akademik Perspektif), <http://akademik-perspektif.com/2012/08/24/avrupa-birliginin-tarihsel-gelisimi/> (Erişim Tarihi: 17.11.2017).
- Habertürk.com, (2018) *Ortak Avrupa Ordusu: 58 Yıllık Hayal Yeniden Gündemde*, (Erişim Tarihi: 23.07.2019).
- İktisadi Kalkınma Vakfı, (2019). Avrupa Birliği, <https://oldweb.ikv.org.tr>, (Erişim Tarihi: 21.08.2019).
- Köktaş, A. (2000). Avrupa Birliği'nin Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Politikası, *Polis Bilimleri Dergisi*, 6.
- Mor, H. (2010). Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci Ve Sorunları, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XIV, 1.
- Özcan, M. ve Yardımcı, S., (2005). Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele, *Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, 39
- Özcan, M. (2005). Avrupa Anayasası'nın Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanında Getirdiği Değişiklikler, *Polis Bilimleri Dergisi*, 7.
- Reçber, K. (2004). Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin Türkiye Cumhuriyeti-AB İlişkileri İtibarıyla Değerlendirilmesi, *I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 31.
- Rupp, M. (2002). *Avrupa Birliği'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Üstün, N. (2014). *Schengen Anlaşması ve Geleceği*, Konya Ticaret Odası, Etüd- Araştırma Servisi.
- Sönmez, P. (2015). *Avrupa Birliği'nde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyaloğu*, Doktora Tezi, AB Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi-4, Ankara.
- Uysal, C. (2001). Türkiye – AB İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*.
- TANGÖR, Burak, *AB Güvenlik ve Savunma Politikasının Gelişimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.
- Tatoğlu, E. (2014). *Avrupa Birliğinin Tarihsel Gelişimi (1951- 1995)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Tınç, M. R. 1963, Ankara Anlaşması ve Schengen Anlaşması: Türk Vatandaşlarının Vizesiz Dolaşım Hakkı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, 19(5), 20014.
- Yakut, B. (2010). Lizbon Sonrası AB'nin Yeni Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçlerinin Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanındaki Yansımaları, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, 1(2).